

Дата _____
Клас _____

УРОК 1

Тема. Звуки мовлення. Букви.

Мета. Повторити і закріпити уявлення дітей про фонетичну і графічну системи української мови, актуалізувати знання учнів про звуки мовлення і букви, якими вони позначаються.

Обладнання. Малюнок Пізнайка, предметні малюнки (тварини), таблиця почуттів (додаток № 1).

Хід уроку

I. Організація класу. Ранкова зустріч.

1. Вчитель.

— Добрий день!
У добрий час
радо я вітаю вас.
З миром зустрічаю,
щастя вам бажаю.

2. Автотренінг.

— А тепер проведемо автотренінг і налаштуємось на урок.

Я — учень (учениця).

Я ходжу до школи.

Мене вчать учитися.

Я все розумію.

Я хочу все знати.

3. Мотивація навчальної діяльності учнів.

Вправа «Мікрофон».

— Яким, на вашу думку, має бути наш урок? (*Цікавим.*)

— А ви якими повинні бути на уроці? (*Уважними, активними.*)

— Отже, якщо ви будете саме такими, то ми разом створимо цікавий, творчий урок. А він у нас сьогодні незвичайний. Ми починаємо подорож до країни Граматики, а провідником у нас буде наш підручник «Українська мова».

II. Повторення вивченого за 1 клас. Тестові завдання.

III. Ознайомлення з підручником. «Українська мова та читання». 2 клас (Ч. 1) (авт. Варзацька Л. О., Трохименко Т. О.).

1. Аналіз інформації, розміщеної на форзаці.

2. Ознайомлення з умовними позначеннями і схемою змісту виучуваного розділу «Звуки і букви».

3. Робота над віршем Андрія Малишка «Буду я навчатись». (с. 3).

IV. Повідомлення теми уроку.

— Сьогодні до нас на урок завітав Пізнайко. Він хоче дізнатися, що із вивченого у 1 класі ви пам'ятаєте і чи готові до подорожі у країну Граматики.

Порада Пізнайка. Звуки і букви навчись розрізняти —
будеш докладно фонетику знати.

V. Робота з підручником (с. 4-5).

1. Поетична хвилинка. (За вправою 1)

а) Читання вчителем або підготовленими учнями поезії Ліни Костенко «Сю ніч квітка питала квітку».

б) Бесіда за змістом вірша.

— Яку картину ви уявили?

— Спробуйте відповісти на запитання квітки.

— Які почуття викликає ця поезія? (*Можна використати таблицю почуттів.*

Додаток № 1.)

в) Вимовте звуки і назвіть букви у виділених словах.

2. Читання правила.

3. Каліграфічна хвилинка. (Вправа 2)

4. Спостереження над мовним матеріалом. (Вправа 3)

сом	бак	гірка	казка
сам	бік	нірка	кашка
сум	бук	сірка	каска
сім	бик	зірка	качка

— Якими звуками відрізняються слова кожного стовпчика?

Висновок. Наша мова — звукова. Але окремо взяті звуки нічого не означають. Тільки в певному поєднанні творяться слова. Звуки мови служать для розпізнавання та розрізнення значення слів.

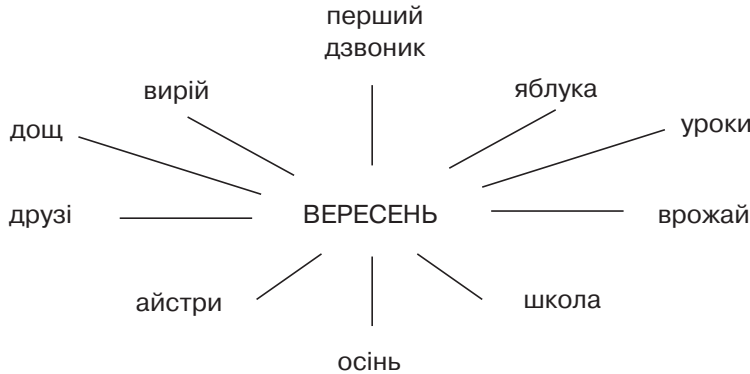
5. Самостійна робота. (Вправа 4)

Складання слів із «розсипаних» складів.

6. Словникова робота зі словом вересень.

а) Складання асоціативного куща.

— З чим у вас асоціюється слово *вересень*?

— Словом *вересень* ми розпочинаємо «Словничок другокласника».

— *Увага!* Скільки різних голосних використано у слові *вересень*?

— Визначте наголошений склад.

б) Конкурс речень.

— Оголошується конкурс на найцікавіше речення зі словом *вересень*. (Діти усно складають речення.)

— Самостійно виберіть і каліграфічно запишіть найцікавіше речення зі словом *вересень*.

— Хто бажає, зачитайте своє речення.

Фізкультхвилинка.

Ми і вчились, і трудились.
 І, напевно, вже стомились.
 Тож давайте для розрядки
 зробим кілька вправ зарядки.
 Раз! — підняли руки вгору.
 Два! — нагнулися додолу.
 Три! — повернулись вправо, вліво.
 На «чотири» — враз присіли.
 Похитали головою,
 ще й притупнули ногою.
 Пальчиками повертіли
 і за парти тихо сіли.

7. Пізнаюкова рубрика «Слово про слово».

Звук — елемент людської мови, утворений за допомогою мовлення. (Пояснення значення слова «звук»).

8. Робота в групах. Зіставлення звуків і букв.

а) Робота з предметними малюнками (на дошці виставлено малюнки тварин).

— Хто зображений на малюнку?

— Назвіть перший (останній) звук кожного слова, охарактеризуйте його (голосний, приголосний; твердий чи м'який).

— Якими буквами запишите назви зображених тварин?

б) Вправа 5.

— Які слова можна скласти, додаючи або вилучаючи одну літеру?

- Запишіть утворені слова.
- Назвіть кожну букву у цих словах.

в) Вірш від Пізнайка.

Коли ротик розкриваєм,
тоді звуки вимовляєм.
Коли ручку беремо,
тоді букви пишемо.

9. Гра «Ланцюжок».

Учні по черзі називають слова, що починаються звуком, яким закінчилось попереднє слово.

Наприклад: клас, сад, дуб, і т. д.

- Пізнайко починає гру: урок – ...,

VI. Осмислення, узагальнення і систематизація знань.

1. Вправи для самостійної роботи.

2. Робота з картками.

3. Поточний бліц-контроль.

VII. Підсумок уроку.

- Над чим ми працювали на сьогоднішньому уроці?
- Про що нове дізналися?
- Чи справдились ваші очікування від уроку?
- Подивіться на свої записи в зошитах і скажіть, хто задоволений своєю каліграфією.
- Хто бажає продовжити подорож в країну Граматики?

VIII. Повідомлення домашнього завдання з попереднім інструктажем.

Вправа 6. Повторити правило, с. 4.

УРОК 2

Дата _____

Клас _____

Тема. Розрізнення звуків і букв. Алфавіт.

Мета. Продовжувати вчити розрізняти звуки і букви української мови. Збагачувати словниковий запас учнів. Виробляти вміння самостійно працювати із завданнями підручника.

Обладнання. Таблиця «Алфавіт», малюнки Пізнайка.

Додатковий матеріал до уроку

Хід уроку

I. Організація класу. Ранкова зустріч.

- Усміхніться всім навколо:
небу, сонцю, добрим людям,
і тоді обов'язково
наш урок цікавим буде.
Не тільки слухайте, а й прислухайтесь.
Не тільки дивіться, а й придивляйтесь.

II. Перевірка домашнього завдання.

III. Актуалізація опорних знань та чуттєвого досвіду учнів.

– А зараз не просто слухайте, а прислухайтесь до себе і скажіть, які звуки довкілля вам любі й милі вашому серцю. (Можливі відповіді дітей: шум вітру, музичні звуки, пташиний спів, рипіння снігу, тиха розмова з другом і т. д.)

– А ще вдумайтесь, чи є у вас улюблені звуки мовлення. Назвіть їх.

IV. Повідомлення теми і завдань уроку.

– Отже, діти, до чого людина може прислухатись? (До звуків.)

– А до чого може придивлятися у зошиті чи книжці? (До написаних чи видрукованих слів, літер (букв), знаків.)

– Ось ви і сформулювали тему сьогоднішнього уроку: «Звуки і букви».

V. Сприймання й усвідомлення нового матеріалу.

1. Робота з підручником (с. 6–8).

а) Вправа 7.

– Прочитайте виразно вірш Надії Красоткіної.

– Запишіть два образні вислови.

– Доберіть і запишіть синоніми (слово, близьке за значенням) до слова БУКВИ. (Літери.)

б) Пізнайкова рубрика «Слово про слово». (Пояснення значення слова *буква*).

Буква — письмовий знак, що позначає один звук або сполучення двох звуків.

2. Робота з таблицею «Алфавіт».

а) Читання і відгадування загадки. (Вправа 9).

б) Пізнайкова рубрика «Слово про слово». (Пояснення значення слова *абетка* (алфавіт).

Абетка (алфавіт) — сукупність літер, прийнятих у писемності якої-небудь мови і розмішених у певному порядку.

в) Робота в групах. (Вправа 8)

– Покажіть і назвіть першу й останню літеру алфавіту.

– Скільки всього літер в українській абетці? (Їх 33 — від А до Я.)

– Покажіть букви, які завжди позначають два звуки. Назвіть їх. (*ї, ц*)

– Яка буква не позначає звука?

– Назвіть улюблені букви української абетки і букви, які найважче було писати.

3. Каліграфічна хвилинка. (Вправа 10)

VI. Осмислення, узагальнення і систематизація знань.

1. Вправи для самостійної роботи. (Вправа 11)

Записати слова за абеткою.

2. Списування. (Вправа 12)

3. Робота з картками. (с. 7)

УРОК 3

Дата _____

Клас _____

Тема. Звуки і букви. Абетка. Каліграфічне написання великих та малих букв алфавіту.

Мета. Повторити букви українського алфавіту. Вправляти учнів чітко вимовляти звуки і зіставляти їх з відповідною буквою. Розвивати вміння висловлюватись на основі власних спостережень. Виховувати любов до рідного слова.

Обладнання. Таблиця «Алфавіт» (великі й рукописні літери), портрет Пізнайка, «Словничок другокласника» (саморобний блокнот – один для класу).

Додатковий матеріал до уроку

Хід уроку

I. Організація класу. Ранкова зустріч.

Вже дзвінок нам дав сигнал –
працювати час настав.
То ж і ми часу не гаймо,
працювати починаймо.

II. Перевірка домашнього завдання.

III. Актуалізація опорних знань та чуттєвого досвіду учнів.

1. Робота з таблицею «Алфавіт».

– Пригадайте і назвіть синоніми до слова *алфавіт* (*азбука, абетка*), *буква* (*літера*).

– Назвіть першу й останню букви алфавіту. (*А, Я*)

– Скільки всього літер в українській абетці? (*33*)

– Які букви позначають один звук? Наведіть приклади.

– Які букви завжди позначають два звуки? (*ї, щ*)

– Які букви позначають голосні звуки? Приголосні звуки?

– Яка буква не позначає окремого звуку? (*Ь – знак м'якшення.*)

– Який звук позначає перша буква алфавіту? Третя буква? (*[а]; [в], [в']*).

– Скільки потрібно людей, щоб «ланцюжком» назвати всі букви? (*33*)

– А тепер хором коротко промовляємо кожну букву алфавіту.

2. Завдання на увагу.

– Полічіть всі букви, назви яких закінчуються на *е* (*наприклад, «бе», «ве», ...*).
(*11 літер на позначення приголосних звуків.*)

3. Робота в парах. Гра «Звуки і букви».

Один учень чітко вимовляє будь-який звук або звуки, а інший – називає відповідну букву. *Наприклад:* [г] – «ге»; [н], [н'] – «ен»; [о] – «о».

IV. Повідомлення теми і завдань уроку.

– Любі діти, до сьогоднішнього уроку Пізнайко не приготував вам ніяких завдань.

Сьогодні він хоче у вас навчитися розрізняти звуки і букви, правильно називати літери і каліграфічно писати малі та рукописні рукописні букви.

Отже, ви сьогодні – Пізнайкові вчителі. Починаємо науку!

V. Сприймання й усвідомлення нового матеріалу.

1. Робота з підручником (с. 8–10).

Каліграфічна хвилинка. (За матеріалами вправи 15)

2. Робота з алфавітною таблицею великих і малих рукописних букв.

– Пригадайте графіку великих букв української абетки. Прочитайте їх, правильно називаючи.

3. Поетична хвилинка. (Вправа 14)

4. Вправляння в написанні рукописних букв. (Вправа 16)

5. Робота в групах. (Вправа 17)

6. Робота з орфографічним словником. (За вправою 18)

а) Розглядання орфографічного словника.

— Слова в ньому розміщені за абеткою. До уваги береться не тільки перша буква в слові, а й усі наступні.

б) Пізнайкова рубрика «Слово про слово».

Словник — книга, у якій в абетковій послідовності подано слова певної мови.

— Діти, у нашому випадку про яку мову йдеться? Чому? (Про українську. Бо державна мова України — українська, наш підручник називається «Українська мова» і все це відбувається у ході уроку української мови.)

в) Диференційована самостійна робота (з використанням орфографічного словника).

1-а група — вибирають зі словника три слова, які відповідають на питання *що?*, і записують їх за абеткою;

2-а група — виписують два слова, які відповідають на питання *хто?* і два слова, які відповідають на питання *що?*, розмішуючи їх в абетковій послідовності.

— Усно складіть з цими словами речення.

г) Складання речень зі словами *диктант* і *диван*.

Фізкультхвилинка.

VI. Осмислення, узагальнення і систематизація знань.

1. Робота в зошиті.

2. Робота з картками.

VII. Підсумок уроку.

— Що було новим для вас на уроці? (*Робота зі словником.*)

— Що таке словник?

— Який друг і порадник допомагав упродовж уроку? (*Алфавіт.*)

— Які завдання уроку вас найбільше зацікавили? Які були важкими для виконання?

— Які нові слова ви вписали в «Словничок другокласника»?

VIII. Повідомлення домашнього завдання з попереднім інструктажем.

Вправа 19.

Тема. Наголос.

Мета. Закріплювати вміння учнів ділити слова на склади. Актуалізувати знання учнів про наголос. Вчити визначати наголошені склади і звуки.

Обладнання. Малюнок Пізнайка, картки для індивідуальної роботи, предметні малюнки для малюнквого диктанту. Комплекти квадратиків розміром 2 см x 2 см (1 чорний і 3 білих квадратики).

Додатковий матеріал до уроку

Хід уроку

I. Організація класу. Ранкова зустріч.

(Психологічне налаштування.)

Доброго ранку, ліси і міста!
Доброго ранку, плането Земля!
Щастя й здоров'я всім людям бажаємо,
з радістю в школу до знань поспішаємо!

– Діти, якщо хтось із вас поспішає до школи, щоб знову зустрітися з другом і подарувати його усмішку або розповісти гарну новину, то це – прекрасно!

II. Перевірка домашнього завдання.

III. Актуалізація опорних знань учнів.

– Діти, пригадайте, що необхідно, щоб утворити склад. (Голосний звук.)
– Скільки голосних звуків в українській мові? Назвіть їх.
– Поміркуйте і скажіть, що можна сказати про будь-який голосний звук у слові. (Наголошений він чи ненаголошений.)

IV. Повідомлення теми і завдань уроку.

– На сьогоднішньому уроці ми будемо поглиблювати свої знання про наголос. Вправлятимемось у визначенні наголошених складів і звуків.

Можна поставити собі запитання: а навіщо це?

Тут нам допоможе підручник.

V. Сприймання й усвідомлення нового матеріалу.

1. Пізнайкова рубрика «Слово про слово».

Наголос – виділення складу у слові посиленням голосу; значок над літерою, який указує на виділення звука в слові посиленням голосу.

2. Робота з підручником (с. 10-11).

- Вправа 20 (колективно).
- Каліграфічна хвилинка. (Вправа 21)
- Словникова робота зі словом *дятел*.

3. Як правильно визначити наголошений склад?

а) Інформація для вчителя.

Спостерігаючи за вимовою ненаголошених і наголошених складів, учні доходять висновку, що наголошений склад – це склад, який вимовляється триваліше і сильніше, ніж ненаголошений. Найефективнішим прийомом для визначення наголошеного складу є вимова слова з питальною інтонацією і аж ніяк не поскладове проговорювання.

б) Малюнквий диктант (за наявності малюнків у вчителя).

Орел, квіти, трактор, лисиця, олівець, рак.

– Вимовте записані слова з питальною інтонацією і поставте у них наголос.
– Прочитайте слова з наголошеним першим складом; другим; третім.
– Що можете сказати про слово *рак*? (Це односкладове слово і зрозуміло, що наголошеним є цей один склад.)

в) **Висновок.** Навичка правильно визначити наголос у слові має значення не лише для формування вимови, а й для правописних умінь, зокрема – позначення на письмі ненаголошених [е], [и].

– Пригадайте слова, які ми записуємо у «Словничок другокласника». У всіх них є наголос, щоб легше запам'ятати орфограму.

4. Самостійна робота. (Вправа 22)

5. Робота в групах. (Вправа 23)

6. Коментування. (Вправа 24)

VI. Осмислення, узагальнення і систематизація знань.

1. Робота в зошиті.

2. Робота з картками.

3. Поточний бліц-контроль знань.

VII. Підсумок уроку.

Гра «Чорно-білі слова».

Дітям роздати білі і чорні квадратики. Чорні квадратики позначатимуть наголошені склади, а білі – ненаголошені склади. Учитель читає слова, а діти за допомогою квадратиків викладають їх схеми на партах.

Наприклад:

Ніч, весна, голова, дерево, сад.

VIII. Повідомлення домашнього завдання з попереднім інструктажем.

С. 11, вправа 25.

УРОК 5

Дата _____

Клас _____

Тема. Склад. Переносення слів із рядка в рядок.

Мета. Розширити і поглибити знання учнів про правила переносу слів. Виробляти вміння правильно переносити слова з рядка в рядок.

Обладнання. Малюнки птахів, «Словничок другокласника».

Додатковий матеріал до уроку

Хід уроку

I. Організація класу. Ранкова зустріч.

Знову день почався, діти.

Всі зібрались на урок.

Тож пора нам поспішати —

кличе в подорож дзвінок.

— І першою після дзвінка в класі має прозвучати абетка. (1-2 учнів розказують абетку напам'ять, або весь клас хором.)

II. Перевірка домашнього завдання.

III. Актуалізація опорних знань учнів.

— Як поділяються всі звуки української мови? (На голосні і приголосні.)

— Які саме звуки утворюють склад? (Голосні.)

— Що таке наголос?

— А зараз я називатиму слова, а ви поділите їх на склади і назвете їхню кількість: *сова, олень, шофер, вересень, червоний.*

— Як ви визначили кількість складів у слові? Скільки у слові може бути складів?

Висновок. У слові стільки складів, скільки голосних звуків.

IV. Повідомлення теми і завдань уроку.

— Діти, сьогодні ми будемо вчитися ділити слова на склади, щоб правильно переносити слова з рядка в рядок.

V. Сприймання й усвідомлення нового матеріалу. Робота з підручником (с. 10–13).

1. Читання потішки.

Виділені слова поділити на склади. (Вправа 26)

2. Проблемна ситуація.

— Діти, а навіщо нам вміти ділити слова на склади? (У ході написання слово іноді доводиться ділити і переносити з рядка в рядок.)

3. Робота з правилом про перенос слів з рядка в рядок. (Підручник, с. 12)

Звернути увагу на дії зі складом, який має одну букву.

— Діти, за таку ретельну працю і активність ви отримуєте у винагороду загадки.

• Хто капелюх має,
ні перед ким не знімає? (Гриб)

• Хоч і товсті ноги маю,
вправно їх переставляю.
Сам високий я на зріст,
біля рота маю хвіст. (Слон)

• Часто умивається,
а рушником не витирається. (Кім)

— Скільки складів у цих словах? (Один)

Проблемна ситуація.

— Як поділити ці слова для переносу з рядка в рядок? (Вони не поділяються для переносу, бо це односкладові слова.)

— Правильно. Про це говориться у правилі на с. 12.

Візьміть до уваги! Односкладові слова не поділяються для переносу.

4. Каліграфічна хвилинка. (Вправа 28)

5. Тренувальна вправа. (Вправа 29 – коментовано)

– Спишіть слова, поділяючи їх рисками для переносу.

– У яких словах є склади, які не можна залишити в рядку або перенести?

Доведіть свою думку, скориставшись правилом.

– Визначте слова, у яких звуків більше, ніж букв. Чому?

6. Ознайомлення із правилом переносу слів з буквами й та ь. (с. 13)

7. Колективна робота. (Вправа 30)

Букви й та ь під час переносу слів не можна відривати від попередньої букви.

8. Вибіркове списування. (Вправа 31)

VI. Осмислення, узагальнення і систематизація знань.

1. Робота в зошиті.

2. Робота з картками.

VII. Підсумок уроку.

– Над чим ми працювали на уроці?

– Які дії ми виконували зі словами? (Ділили слова на склади.)

– Що нового ви дізнались або пригадали про склад? (У кожному складі обов'язково є голосний звук. Саме він утворює склад.)

– Як переносять слова з рядка в рядок? (Складами.)

– Яка особливість односкладових слів? (Їх не можна поділити для переносу з рядка в рядок.)

– Чи можна залишити в рядку або переносити в інший рядок склад із однієї букви? (Ні.)

– Поділіть на склади своє ім'я. Чиє ім'я можна, за потреби, поділити на склади для переносу з рядка в рядок? Чиє ім'я не ділиться для переносу з рядка в рядок? Чому?

VIII. Повідомлення домашнього завдання з попереднім інструктажем.

С. 13, вправа 32. Вивчити правила на с. 12-13.